

УДК 339.137.2

Ігнатюк А. І.
Якимчук Б. Б.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

БАР'ЕРИ ВХОДЖЕННЯ НА РИНКИ АСИМЕТРИЧНОЇ ОліГОПОЛІЇ

На основі моделей рівноваги на олігопольних ринках досліджено види бар'єрів входження фірм на ринки за умов існування фірм лідерів та послідовників. Визначено чинники, що впливають на формування оптимальної кількості фірм у галузі. Здійснено перевірку теоретичних припущень на практиці для українських ринків м'яса та яєць.

Ключові слова: конкуренція, олігополія, бар'єри входження на ринок, рівноважна кількість фірм на ринку за умов вільного входження, витрати.

Постановка проблеми. Посилення глобалізаційних процесів в економіці, євроінтеграційна стратегія розвитку економіки України обумовлюють необхідність дослідження умов розвитку конкуренції на галузевих ринках. Бар'єри входження на ринки обмежують конкурентні відносини, особливо на висококонцентрованих, олігопольних ринках, наслідком чого може бути підвищення цін та втрата добробуту споживачів. Саме тому необхідним є виявлення головних бар'єрів, що створюють перешкоди для конкурентної діяльності на ринку, а також їхня оцінка. Потребує також визначення кількості компаній, які ефективно будуть забезпечувати попит у цей період часу, як інструмент аналізу державного регулювання економічної концентрації на ринках, а саме надання дозволу на процеси концентрації на олігопольних ринках та спрямування зусиль на збільшення або зменшення бар'єрів входження на ринок. Корисними такі дослідження бар'єрів і оптимальної кількості компаній також є для стратегічного менеджменту, розробки стратегії розширення ринків, входження на ринки, а також запобігання входженню.

Особливе значення в цьому контексті набувають моделі входження фірм на ринки, які дозволяють проаналізувати структуру ринку і ціни, види та висоту бар'єрів входження, чи сприяють вони інноваційній діяльності компаній, чи забезпечують необхідну диференціацію продукції для задоволення попиту, який рівень конкуренції є більш доцільним, особливо, якщо це пов'язано з видачею ліцензій.

Тому дослідження наявних у світовій практиці бар'єрів входження на ринки має актуальність як з теоретичного, так і з практичного погляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш ґрунтовно бар'єри входження фірм на ринки товарів і послуг почав досліджувати Дж. Бейн [1]. У своїх роботах він аналізував умови входження фірм на ринки, бар'єри (економія від масштабу, диференціація продукції, абсолютні переваги у витратах, наслідки їх існування та регулювання). Дж. Стіглер розширив поняття «бар'єри», визначивши їх як витрати, які мають нести фірми, що прагнуть увійти на ринок, та які не мають фірми, які вже працюють на цьому ринку [2, с. 67].

У 80–90 рр. ХХ ст. з'явилася достатньо велика кількість моделей, які досліджували різні види бар'єрів, а також оптимальну кількість компаній на ринку. У 1991 р. Дж. Саттон запропонував модель рівноваги галузі за умов вільного входження, згідно з якою саме витрати входження визначають кількість учасників ринку [3]. Т. Бреснахан і П. Реісс розробили модель входження, яка не містила аналізу цін, витрат, реклами та ін., а лише

такі ринкові характеристики як кількість фірм на ринку в умовах рівноваги [4]. Однак, визначивши цю кількість, поза увагою залишилися питання запобігання існуючих фірм входженню нових. Ці аспекти проаналізував М. Мазео, зробивши наголос на тому, що фірми можуть запобігати ціновій конкуренції, використовуючи диференціацію продукції [5]. Він розглянув модель Т. Бреснахана та П. Реісса, у якій фірми приймали рішення щодо входження на ринок та обирали ознаки диференційованого продукту для виробництва.

Бар'єри входження на ринки досліджують також українські науковці В. Базилевич [6], А. Герасименко [7], Г. Филюк [8], О. Малій [9], які аналізують зарубіжні та українські ринки, розробляють специфічні теоретичні моделі та методи практичної оцінки бар'єрів для антимонопольного регулювання.

У моделях переважно аналізують симетричну олігополію з вільним входженням фірм на ринок, проте немає чіткого визначення головних видів бар'єрів, рівноважної кількості фірм за умови існування лідера, практичне використання таких моделей для аналізу українських ринків.

Мета статті: визначити види бар'єрів входження фірм на ринки, чинники, що впливають на формування кількості фірм у галузі для оцінки рівня конкуренції, процесів концентрації, зокрема злиття та поглинання компаній, прогнозування наслідків цих процесів; перевірити припущення на практиці на прикладі ринку сільського господарства України, де існує велика кількість дрібних підприємств та кілька лідерів ринку.

Виклад основного матеріалу. Ми визначаємо бар'єри як фактори об'єктивного чи суб'єктивного характеру, що перешкоджають новим фірмам організувати прибуткове виробництво в галузі. Бар'єри поділяють на нестратегічні, що утворюються фундаментальними умовами галузі, факторами об'єктивного характеру і, звичайно, не залежать від діяльності фірм галузі, та стратегічні, які є наслідком стратегічної діяльності компаній, політики фірм на ринку, мають суб'єктивний характер. Нестратегічні бар'єри засновані здебільшого на перевагах (абсолютних або відносних) у рівні витрат. Абсолютні переваги означають, що довгострокові середні витрати наявних фірм є меншими за потенційних конкурентів так, що ціна, яка необхідна для покриття інвестицій потенційних конкурентів, буде вищою, ніж середня ціна галузі. Бар'єри можуть створювати компанії, що є лідерами на ринку. Витрати фірм та головні параметри лідерів ринку, такі як ціна та обсяг випуску, визначають наявну рівноважну кількість фірм у галузі.

Розглянемо ринок олігополії, рівновага на якому змінюється в часовому горизонті $\in [0; \infty)$. Припустимо, що існує невелика кількість фірм ($m \geq 2$), що володіють переважною долею ринку та за конкурентної боротьби регулюють ціну або обсяг продаж (фірми-лідери), та велика кількість дрібних фірм ($n - m$), що слідує ринковим умовам (фірми-послідовники).

Нехай функція ринкового попиту описується: $p_t(Q_N) = a - b \cdot q_{k,t} - b \cdot Q_{N \setminus k,t}$, де $t \in [0; \infty)$, $a > 0, b > 0$, $q_{k,t}$ – обсяг попиту на товар деякої фірми лідера ринку $k \in N$, а $Q_{N \setminus k,t}$ – залишковий ринковий попит, при чому $Q_{N \setminus k,t} = \sum_{i=1}^n q_{i,t} - q_{k,t}$.

Припустимо, що граничні витрати фірми k : $c_{k,t} > 0$, а фіксовані витрати F_k не залежать від часового діапазону. За будь-якої умови конкуренції будь-яка фірма, що має домінуючу позицію на ринку, буде власну стратегію (цінову за умови рівноваги Бертрана-Неша чи обирає обсяг виробництва за умови рівноваги Курно-Неша) для максимізації дисконтованого безперервного потоку прибутків $PF_i(t)$: $PF_i(t) = \int_0^{\infty} \pi_i(t) e^{-Rt} dt$,

де $R > 0$ – ставка дисконтування для всіх фірм галузі.

Тоді фірма k максимізує власний потік як

$$PF_k(t) = \int_0^{\infty} (q_k(t) \cdot (p(t) - c_k(t)) - F_k) e^{-Rt} dt.$$

У такому випадку оптимальний обсяг виробництва для фірми лідера q^* визначають:

$$q_k^* = \frac{p - c_k}{b} = \frac{a - b \cdot q_k^* - b \cdot Q_{N \setminus k} - c_k}{b} = \frac{a - c_k}{b} - q_k^* - Q_{N \setminus k}$$

Звідси:

$$q_k^* = \frac{a - c_k}{2b} - \frac{Q_{N \setminus k}}{2}. \quad (1)$$

Як відомо, нові фірми входять на ринок за умови:

$$\pi(n^*) - F^{in} \geq 0 > \pi(n^* + 1) - F^{in},$$

де F^{in} – витрати під час входу на ринок. Тоді умовою рівноваги буде момент, коли середній прибуток у галузі $\bar{\pi} = 0$.

Нехай загальний обсяг продаж ринку IS , тоді умова визначення оптимальної кількості фірм:

$$\bar{\pi} = \frac{IS}{n} - \frac{c}{n} \cdot Q_{N,t} - F = 0. \quad (2)$$

У такому випадку оптимальна кількість фірм на ринку $n^* = \frac{IS - c \cdot Q_N}{F}$.

Загальний рівень продажу можна представити як попит на товари лідерів ринку Q_I та залишковий попит $(n - m)q_0$, де q_0 – базовий обсяг попиту для будь-якої фірми-послідовника за умови, що залишковий попит рівномірно розподілений між фірмами-послідовниками. Отже, загальний рівень продаж

$$IS = p(Q_I + (n - m) \cdot q_0).$$

Використовуючи умову максимізації, яку описують формулою (1), маємо оптимальний обсяг виробництва для послідовників:

$$q_0 = \frac{a - c}{b \cdot (n - m + 1)}. \quad (3)$$

Тоді, поєднавши (1)-(3) та дослідивши функцію $n(c^-, F^-, Q_I^-, m^+)$ на опуклість, було отримано формулу оптимальної кількості фірм на ринку на початку нового ринкового циклу:

$$n^* = \frac{(a - c) \cdot (b - 2)}{F \cdot b^2} - 2 \cdot \frac{Q_I}{F} + 2(m + 1). \quad (4)$$

Таким чином, формула підтверджує обернену залежність оптимальної кількості фірм на ринку від граничних витрат у галузі, постійних витрат на входження в галузь та обсягу виробництва лідерів ринку.

Також вона демонструє пряму залежність від кількості лідерів у галузі, адже зростання веде до посилення конкуренції на ринку і зменшення бар'єрів входження.

Перевіримо висновки на практиці. Для побудови моделі на основі (4) розглянемо фіксовані витрати F як сукупні витрати на орендну плату за майнові частки та амортизацію, а граничні витрати c як витрати на оплату праці, що приходяться на одиницю продукції виробленої в галузі. Критерієм для визначення лідерів галузі слугуватиме їхня позиція на ринку відповідно до обсягів продаж.

Факторами моделі будуть: 1) середньоринкові витрати на орендну плату за майнові частки та амортизацію; 2) середньоринкові витрати на оплату праці; 3) ринковий обсяг продаж компаній лідерів галузі; 4) кількість лідерів галузі за рівнем продаж; 5) кількість фірм на ринку.

Розглянемо ринки, на яких виробляється сільськогосподарська продукція та які за ступенем монополізації відповідають припущенням моделі (4).

Ринок м'яса характеризується достатньо монополізованою ринковою структурою і відповідає ситуації, що запропонована в теоретичній моделі (див. таблицю 1). На цьому ринку в 0,9% загальної кількості компаній забезпечують 70,5% ринкового обсягу продаж.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємств за обсягом реалізації на забій сільськогосподарських тварин у 2015 р.

	Кількість підприємств		Реалізовано на забій сільськогосподарських тварин у живій масі	
	одиниць	% до загальної кількості	тис. т	% до загального обсягу
Підприємства, які реалізували на забій сільськогосподарських тварин – усього	4201	100,0	1976,7	100,0
з них з обсягом, т				
до 1,0	374	8,9	0,2	0,0
1,1–5,0	780	18,6	2,1	0,1
5,1–10,0	414	9,9	3,0	0,2
10,1–20,0	441	10,5	6,3	0,3
20,1–30,0	279	6,6	6,9	0,3
30,1–40,0	205	4,9	7,1	0,4
40,1–50,0	160	3,8	7,2	0,4
50,1–100,0	530	12,6	37,4	1,9
100,1–500,0	734	17,5	161,9	8,2
500,1–1000,0	119	2,8	83,4	4,2
1000,1–5000,0	124	3,0	266,7	13,5
5000,1–10000,0	18	0,4	118,8	6,0
більше 10000,0	23	0,5	1275,7	64,5

Джерело: [10, с. 115]

На ринку яєць 5,8% компаній володіють біля 71,1% ринку (див. таблицю 2).

Таблиця 2
Групування сільськогосподарських підприємств за обсягом виробництва яєць у 2015 р.

	Кількість підприємств		Вироблено яєць	
	одиниць	% до загальної кількості	млн. од.	% до загального обсягу
Підприємства, які займалися виробництвом яєць – усього	392	100,0	9762,2	100,0
з них із обсягом, тис. шт.				
до 10,0	116	29,6	0,3	0,3
10,1–50,0	56	14,3	1,4	0,0
50,1–100,0	24	6,1	1,6	0,0
100,1– 500,0	50	12,8	12,6	0,1
500,1–1000,0	7	1,8	5,1	0,1
1000,1–5000,0	24	6,1	58,5	0,6
5000,1–10000,0	26	6,6	187,9	1,9
10000,1–50000,0	41	10,5	932,6	9,6
більше 50000,0	48	12,2	8562,2	87,7

Джерело: [10, с. 116]

Ступінь нерівномірності розподілу обсягів виробництва по певному ринку або ж рівень концентрації можна інтерпретувати за допомоги кривої концентрації (див. рис. 1).

Ці криві ще раз демонструють, що ринки м'яса та яєць є достатньо концентрованими, при чому серед підприємств є лідери, які займають високу частку на ринку, можна навіть казати про групове монополічне становище.

Для побудови моделі (4) та оцінки коефіцієнтів a, b зробимо перетворення.

У рівнянні (4) перенесемо члени, що не містять коефіцієнтів a, b у ліву частину, а вираз $\frac{(a-c) \cdot (b-2)}{F \cdot b^2}$ – розкладемо на відповідні доданки:

$$n^* + 2 \cdot \frac{Q_i}{F} - 2(m+1) = \frac{a \cdot (b-2)}{F \cdot b^2} + \frac{c \cdot (2-b)}{F \cdot b^2}.$$

Домножимо праву та ліву частину рівняння на F та поділимо на Q_i . Тоді:

$$\frac{n^* \cdot F}{Q_i} + 2 - \frac{2(m+1) \cdot F}{Q_i} = \frac{a \cdot (b-2)}{Q_i \cdot b^2} + \frac{c \cdot (2-b)}{Q_i \cdot b^2}.$$

Оцінимо модель $y_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot x_{1,t} + \beta_2 \cdot x_{2,t}$. Залежною змінною в моделі буде вираз $\frac{n^* \cdot F}{Q_i} + 2 - \frac{2(m+1) \cdot F}{Q_i} = y_t$, незалежною: $x_{1,t} = \frac{1}{Q_i}$; $x_{2,t} = \frac{c}{Q_i}$.

Побудова економетричної моделі по часових рядах, що належать до різних видів стаціонарності, приведе до отримання неадекватної моделі, для якої не будуть виконуватись передумови МНК (метод найменших квадратів). Це своєю чергою означає невиконання умов незміщеності, спроможності та ефективності отриманих оцінок.

Як для рядів, що були побудовані на основі історичних даних по ринку м'яса, так і по ринку яєць спостерігалась нестационарність. Такі результати були отримані за допомогою тесту Дікі-Фуллера. З огляду на нестационарності часових рядів $y_t, x_{1,t}, x_{2,t}$ – побудуємо модель вигляду:

$$dy_t = \gamma_0 + \gamma_1 dx_{1,t} + \gamma_2 dx_{2,t}$$

$$dy_t = y_t - y_{t-1}$$

$$dx_{i,t} = x_{i,t} - x_{i,t-1}, i = \overline{1,2}$$

Новоутворені часові ряди є стаціонарними під час побудови для всіх ринків, що були розглянуті в цьому дослідженні (наприклад, ринок м'яса; див. рис. 2).

Оцінка коефіцієнтів γ_1, γ_2 дає можливість розрахувати a, b так: $\gamma_1 = \frac{a(b-2)}{b^2}$; $\gamma_2 = \frac{2-b}{b^2}$.

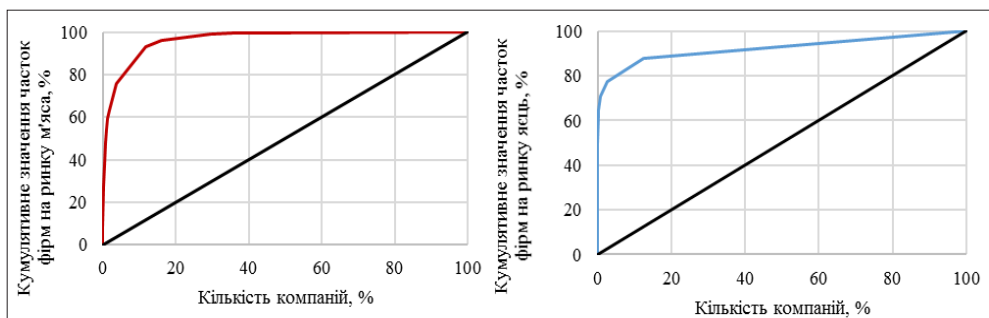

Рис. 1. Криві концентрації для ринку м'яса та яєць

Джерело: розрахунки авторів на основі [11]

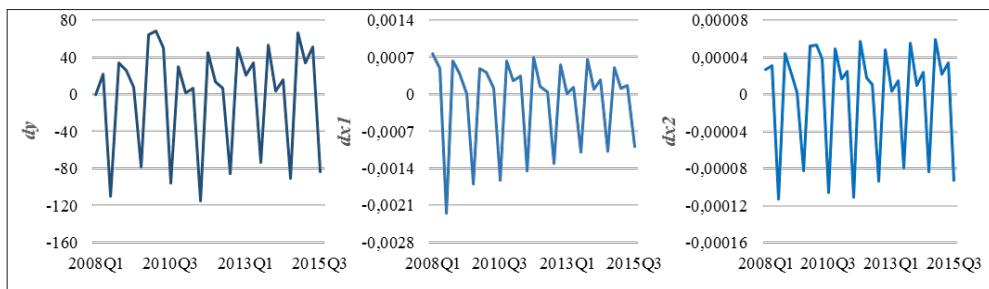

Рис. 2. Динаміка показників $dy, dx_{1,t}, dx_{2,t}$ для ринку м'яса

Джерело: розрахунки авторів на основі [11]

З метою отримання оптимальних незміщених оцінок звичайного МНК використаємо оцінки Неві-Веста для усунення гетероскедастичності та автокореляції.

Результати оцінки можна розглянути в таблиці 3.

Таблиця 3
Оцінка регресії МНК для двох ринків

	dy_1	
	Ринок м'яса	Ринок яєць
dy_1	-24 374,00*	-428,66
	(11 502,00)	(624,23)
dy_2	1 308 300,00***	442 810,00***
	(154 130,00)	(56 107,00)
Constant	-1,81	0,01
	(2,35)	(0,03)
R^2	0,967	0,921
Adjusted R^2	0,964	0,914
F Statistic:	405,8*** (df=2;28)	161,2*** (df=2;28)

Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Джерело: розрахунки авторів на основі [11]

На основі оцінок (таблиця 3) було розраховано точні значення коефіцієнтів a і b (див. таблицю 4).

Таблиця 4
Оцінки коефіцієнтів моделі (4)

	Ринок м'яса	Ринок яєць
a	0,01863	0,00096
b	0,00123	0,00212

Джерело: розраховано авторами

Результати оцінки моделі підтвердили правильність специфікації та можливість застосування на практиці. Отримані коефіцієнти відповідають економічному змісту моделі.

Висновки. Отже, на основі моделей рівноваги на олігопольних ринках було побудовано теоре-

тичну модель поведінки фірм лідера та послідовників щодо визначення оптимальних обсягів виробництва та введена оптимальна кількість фірм на ринку на початку нового ринкового циклу.

Доведено, що на оптимальну кількість фірм на ринку впливають такі показники: граничні витрати в галузі, постійні витрати на входження в галузь, обсяги виробництва лідерів ринку, кількість лідерів у галузі. Як фіксовані, так і граничні витрати фірм значно впливають на можливість входження нових конкурентів. З практичного погляду такими витратами є орендна плата за майнові частки та амортизація, і витрати на виплату заробітної плати відповідно.

Визначено, що головними бар'єрами входження за умови існування на ринку лідерів і послідовників є: витрати на орендну плату за майнові частки та амортизацію; витрати на оплату праці; ринковий обсяг продаж компаній лідерів галузі; кількість лідерів галузі за рівнем продаж.

Теоретичні висновки були підтверджені регресійним аналізом на основі часових рядів, що відображали ринки м'яса та яєць. Ринки були обрані на основі високого показника концентрації обсягів виробництва в невеликій кількості компаній-лідерів. Регресійний аналіз дозволив визначити коефіцієнти для теоретичної моделі, які відповідають їхній економічній інтерпретації.

Зроблено висновок, що модель є адекватною та її можна використовувати у майбутньому для опису інших складних ринкових структур. Результати можуть варіюватись під час розгляду більш складних процесів витіснення лідерами послідовників із ринку на основі короткострокової цінової стратегії або ж розгляду інших функціональних залежностей між факторами в моделі.

Такі моделі можливо використовувати для оцінки рівня конкуренції, процесів концентрації, зокрема злиття та поглинання компаній, а також прогнозування можливих наслідків цих процесів.

Список використаних джерел:

1. Bain J. Barriers to New Competition. / J. Bain. – Cambridge Mass. : Harvard University Press, 1956. – 329 p.
2. Stigler G. The Organization of industry / G. Stigler. – Homewood, Ill. : Richard D. Irwin, 1968. – 328 p.
3. Sutton J. Sunk costs and market structure / J. Sutton. – Cambridge MA : MIT Press, 1991. – 561 p.
4. Bresnahan T. Entry in monopoly market / T. Bresnahan, P. Reiss // The Review of Economic Studies. – 1990. – 57 (4). – P. 531–553.
5. Mazzeo M. Product choice and oligopoly market structure / M. Mazzeo // RAND Journal of Economics. – 2002 – P. 221–242.
6. Базилевич В. Формування конкурентного середовища у транзитивній економіці: проблеми, тенденції, протиріччя / В. Базилевич // Конкуренція. Вісник АМК. – 2003. – № 2. – С. 24–28.
7. Филук Г. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації : [монографія] / Г. Филук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 404 с.
8. Герасименко А. Стратегічні бар'єри входження в ринок як джерело ринкової влади / А. Герасименко // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – № 1. – С. 123–130.
9. Малій О. Бар'єри входження : чинники структурного характеру та їх вплив на процес стратегічного планування господарської діяльності / О. Малій // Вісник Хмельницького національного університету : Економічні науки. – 2010. – № 4. – С. 165–169.
10. Сільське господарство України 2015 : Статистичний збірник [Електронне видання]. – Державна служба статистики України, 2016. – Держкомстат України : офіційний сайт. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/09/zb_agriculture_2015pdf.zip.
11. Сільське господарство України 2008–2014 : Статистичні збірники [Електронні видання]. – Держкомстат України : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Игнатьюк А. И.

Якимчук Б. Б.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

БАРЬЕРЫ ВХОДА НА РЫНОК АССИМЕТРИЧНОЙ ОЛИГОПОЛИИ

Резюме

На основе моделей равновесия на олигопольных рынках исследованы виды барьеров входа на рынки, где функционируют фирмы лидеров и последователей. Определены факторы, которые воздействуют на формирование оптимального количества фирм в отрасли. Теоретические предположения проверены на практике для украинских рынков мяса и яиц.

Ключевые слова: конкуренция, олигополия, барьеры входа на рынок, равновесное количество фирм на рынке при свободном входе, затраты.

Ihnatiuk A. I.

Yakymchuk B. B.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ASYMMETRIC OLIGOPOLY BARRIERS TO MARKET ENTRY

Summary

Based on the equilibrium models in the oligopoly markets, the barriers for firms to enter markets, where companies of leaders and followers exist, are studied. The factors that influence the establishment of optimal number of firms in the industry are determined. The theoretical assumptions are tested on the Ukrainian eggs and meat markets.

Key words: competition, oligopoly, barriers to market entry, optimal number of firms at the free market entry, costs.

УДК 330.8 (477)

Фицик Л. А.

Уманський національний університет садівництва

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ПРЕДСТАВНИКАМИ КИЇВСЬКОЇ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОЇ ШКОЛИ М. В. ДОВНАР-ЗАПОЛЬСЬКОГО

У статті розглядається науковий доробок представників київської історико-економічної школи у дослідженні проблем економічної історії України. Акцентовано увагу на проблематику досліджень учнів М. В. Довнар-Запольського у 20-30-ті рр. ХХ ст., виділено їх праці. Виявлено, що методологія представників школи перебувала під домінуючим впливом історико-економічних поглядів їх учителя М. В. Довнар-Запольського. Зроблено висновок, що переважна більшість праць українських істориків була присвячена вивченню соціально-економічних процесів в українській гетьманській державі середини ХVII – останньої третини ХVIII ст.

Ключові слова: київська історико-економічна школа М. В. Довнар-Запольського, економічна історія України, представники школи М. В. Довнар-Запольського, учні М. В. Довнар-Запольського, 20-30 ті рр. ХХ ст., історико-економічні дослідження.

Постановка проблеми. Успішність реформування національної економіки, його теоретичне обґрунтування та практична реалізація багатов чому залежать від того, наскільки вони відповідатимуть логіці розвитку вітчизняної економіки. З'ясування цієї логіки є можливим лише на основі історико-економічних досліджень. Актуальність такого історичного підходу стає все більш очевидною у світлі тих помилок і прорахунків, що були допущені за роки незалежності України.

Історико-економічні дослідження, що набувають все більшого поширення у провідних країнах світу, переконливо доводять актуальність постійного переосмислення минулого для подальшого удосконалення новітньої економічної теорії, опанування якої є головною складовою сучасного наукового пошуку українських економістів. Разом з тим, досвід цього пошуку в останні десятиліття, суперечливі підходи до форм сучасної економічної парадигми трансформаційного

періоду засвідчують необхідність всебічного опанування не тільки світовим, але й вітчизняним досвідом розвитку наукової економічної думки з усіма її особливостями. Тільки їх урахування дозволить творчо використати визначені здобутки українських економістів минулого та одночасно позбутися рецидивів традиційних, передусім часів командно-адміністративної системи, уявлень. Це зумовлює актуальність комплексного системного аналізу еволюції історико-економічної думки в Україні на різних історичних етапах, виявлення та обґрунтування найбільш перспективних її здобутків [3, с. 12].

З огляду на це заслуговують на увагу дослідження проблем економічної історії України представниками київської історико-економічної школи М. В. Довнар-Запольського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських вчених-економістів, що зверталися у своїх працях до окремих аспектів історико-еконо-